

La dinàmica relacional Escola-APMA

Introducció general

Si bé és cert que avui en dia ningú negaria que cal establir vincles de diversa índole entre el col·lectiu de famílies i els equips de mestres de les escoles, no és menys cert que a la pràctica això no resulta tan fàcil ni està realment tan assumit. Possiblement sigui una de les contradiccions més significatives del marc social en el que està instal·lada l'educació dels infants en l'actualitat.

Justificar exhaustivament aquesta necessitat és una tasca que depassa les intencions d'aquesta trobada. Malgrat tot podem senyalar el fet de que no és possible, si més viable, que el món de l'escola avanci desfassadament respecte el món social en el que aquesta està inserida. La societat evoluciona constantment, bé, al menys podem dir que està en un procés de canvi permanent, tot i que podríem discutir quin és el sentit d'aquest canvi i quina la seva eficàcia des del punt de vista de facilitar a les persones una vida més digna i satisfactòria.

Mirat des d'una perspectiva més propera a l'interior de l'escola, es fa difícil imaginar-se que les direccions educatives que es marca aquesta no estiguin compartides pels primers responsables d'aquest fet educatiu, els pares i mares, els quals tenen tot un projecte de vida a desenvolupar amb els seus fills i filles. Potser el concepte compartir, amb totes les seves accepcions, sigui en aquests moments una mica agosarat, al menys si pensem d'una forma generalitzada, però sens dubte podem parlar d'informació, de coordinació, d'interès per arribar al consens, encara que tan sols sigui en alguns aspectes puntuals.

És cert que els docents tenen la capacitat, i se'ls hi suposa la competència i vocació, per portar a terme una tasca educativa-formativa amb els infants de les diferents edats per tal de que aquests desenvolupin al màxim totes les seves potencialitats. Però també és evident que cap professional té la veritat absoluta i la certitud total de que els seus plantejaments són els més encertats. La seva pròpia experiència com a persona, les seves expectatives, costums, a part de la seva formació professional, el configuren d'una forma determinada i el situen davant d'aquesta tasca educativa amb un seguit de peculiaritats que no podem obviar. Una escola combina un grup determinat d'individualitats que intenten donar consistència a una tasca conjunta, que sigui coherent amb els principis que entre tots han determinat i que van més enllà de la suma d'aquestes individualitats.

Aquest és un projecte interessant, que implica molt a les persones que hi participen, a la vegada que, sovint, també és força desgastador. Però malgrat tot no pot quedar-se estancat en l'homogeneïtat (relativa homogeneïtat) del grup de docents. Ha d'obrir-se als contextos que l'envolten, i especialment ha de ser receptiu als qui són realment protagonistes, els nens i nenes i, de retruc, als seus pares i mares, tant des del nucli familiar, com des de la seva agrupació associada. A llarg termini l'Escola ha de ser un projecte comú, a curt termini hem de fer tots els possibles per tal d'anar integrant als pares i mares en un seguit d'àrees que propiciïn aquesta direccionalitat.

Tampoc volem entrar massa en les raons que moltes vegades fan que les escoles es tanquin en banda i evitin tot el possible la creació de dinàmiques relacionals amb els pares i mares. Per una banda, les pors de que aquests es fiquin massa en la línia

pedagògica del Centre, les incomoditats d'allargar l'elaboració dels temes que es tracten conjuntament, per una altra, la incertidumbre de quant de temps es mantindrà, per exemple, una Junta de l'Associació de Famílies i per tant la gran inversió de temps que això implicarà per tal derenegociar totes les coses que ja s'havien consensuat amb l'anterior.

I, per què no, l'angoixa de pensar que potser no es podrà arribar a acords i les conseqüències que això pot tenir, o fins i tot la sospita de que potser en el treball conjunt caldrà fer concessions, i quin serà el seu preu. Segurament hi hagi moltes altres raons, però aquestes solen ser bastant determinants. Potser cal anar en la direcció d'una cultura de major flexibilitat, en la que sigui més fàcil acceptar què, sovint, les coses són més relatives del que les imaginem, i de que els altres no estan enfront nostre sinó més aviat al nostre costat, i si més no, que podem treballar en aquesta direcció.

Perquè això sigui possible cal compartir al màxim la informació, a la vegada que establir criteris de claredat en les nostres relacions. Però això és quelcom que afecta a totes les relacions humanes, i no tan sols a les que es donen en el marc educatiu, encara que també és cert que la profunditat de les implicacions afectives en aquest àmbit són realment força potents.

Algunes vies de treball possible

Encara que moltes vegades tot el que ens sona a administració ens fa una mica d'al·lèrgia potser cal començar a destriar allò que ve de les institucions que pot ser integrat en el marc de l'escola d'una forma positiva, que pot millorar el seu funcionament o pot ajudar a aclarir els seus objectius, d'aquells altres aspectes que són merament autoreproductius o amb una intencionalitat de control excessiu i que dificulten l'autonomia i la creativitat professional.

En aquest sentit tenim una sèrie de documents, com el projecte educatiu de centre, o el reglament de règim intern, que poden ser el punt de partida d'una discussió constructiva que ens permeti anar consensuant i compartint molts dels aspectes rellevants de la vida escolar.

Però no sols tenim aquests documents, es donen també moltes circumstàncies de la vida quotidiana en els Centres que permeten entrar en aquesta dinàmica. L'organització de les festes, la revisió de la comptabilitat, el funcionament del menjador escolar, les problemàtiques específiques que apareixen a les tutories, les relacions i representacions amb d'altres institucions. Són mil i una ocasions per crear mecanismes de treball conjunt que enforteixin la relació i ofereixin solucions més ajustades a la realitat.

Moltes vegades el punt de partida de les relacions entre famílies i escola pot donar-se a causa d'un conflicte. L'experiència ens pot demostrar que malgrat l'inici no sigui el més desitjat, si el procés es treballa amb cura, i hi ha disponibilitat per part de tothom de cercar vies de sortida, el resultat, el punt final, deixa de ser un conflicte i passa a ser un valor per la continuació de la tasca comuna.

El que si caldria tenir present és què, sigui quin sigui el detonant d'una tasca de participació, els mecanismes de treball que es configurin han de permetre prendre

decisions conjuntes, a vegades amb més pes específic d'una part i d'altres de l'altra, però sovint pràcticament a mitges. Imaginem-nos el funcionament d'una comissió creada per treballar sobre un aspecte concret de la vida escolar. En aquesta comissió hi han de quedar reflexats tots aquells sectors que tenen que veure d'una o altra manera amb el tema que es tracta.

El seu funcionament no ha de ser simplement el d'un grup de treball que aporta informació als diferents sectors, sinó que realment ha de tenir el suport dels col·lectius que representa per tal de poder prendre decisions consensuades dins del propi grup. Això genera confiança, rendibilitza el temps i afavoreix el creixement de tots els col·lectius implicats. Perquè això sigui possible cal donar confiança, cal saber escoltar, negociar, respectar, ...

Un altre punt de referència que tenim a l'Escola és el Consell Escolar, possiblement un orga que encara no ha trobat formes excessivament eficaces de funcionament. Més que eficaces, podríem dir que no ha trobat el protagonisme que potser caldria que tingués, tot i que això no succeeix en totes les escoles de la mateixa manera.

De totes formes també és cert que els docents van molt carregats de feina, pateixen d'una sobrecàrrega de funcions i això fa què, malgrat es disposi d'un seguit de possibilitats per facilitar la interacció entre l'escola i les famílies, no sempre es té la disponibilitat temporal per poder-ho aprofitar de manera que no signifiqui un augment de l'estrès professional. És important no oblidar aquest aspecte perquè això pot servir d'ajuda a l'hora d'apropar les dues realitats. En tot cas, si es desconeix, caldrà trobar mecanismes per explicitar-ho, i la millor forma de fer-ho no és necessàriament la verbal, sinó més aviat la tasca concreta de compartir la vida quotidiana des de dins del Centre.

Situacions concretes en el nostre Centre (CEIP "Els Convents" de Martorell) durant l'últim curs escolar (1995/96)

Ara fa pocs dies alguns/es representants de l'APMA i del Claustre de Professors/es, vàrem realitzar una trobada per avaluar el funcionament de les tasques realitzades conjuntament durant aquest curs. Sembla encertat fer referència al contingut d'aquesta trobada perquè en ella es van fer tots els aclariments i aportacions vinculades a les grans àrees d'actuació compartida amb les famílies i els seus representants.

Abans, però, d'entrar a pormenoritzar una mica el contingut de la reunió, sembla interessant que contextualitzem el punt de partida del curs respecte la situació de l'APMA i de les seves relacions amb l'Escola. És evident que al llarg de tots aquests anys de funcionament de l'Escola Pública "Els Convents" s'hagin donat moltes circumstàncies diverses respecte la configuració i funció de l'APMA. Últimament, però, podem dir que aquesta funcionava gràcies a l'esforç d'unes poques persones que malgrat el seu interès i bona voluntat, que era molt, i els que estàvem al Centre en som testimonis, difícilment podien donar sortida a tots els compromisos que generen activitats del tipus que les Associacions de Pares i Mares realitzen, i, en tot cas, es feia difícil engegar nous projectes, amb la qual cosa podem parlar més d'un estadi de manteniment que no pas d'una evolució.

Aquest darrer curs les circumstàncies han canviat força i la Junta de l'Associació s'ha nodrit de nous i noves membres amb moltes ganes de fer coses i a més a més amb un

nivell de creativitat i implicació força significatiu. Això ha permès no sol fer el manteniment de tots aquells aspectes que han semblat interessants, sinó desenvolupar un seguit de projectes nous, així com compartir moltes més coses de les que fins ara s'havien pogut conjugar.

Creiem que un factor que també ha sigut afavoridor d'aquest procés s'ha perfilat al voltant de l'interès, des de l'Equip Directiu del centre, per obrir més les portes a la relació amb les famílies. Això ve determinat per una aposta important des de l'Escola, en la direcció i el convenciment que en els apartats anteriors s'apuntaven, de que aquesta no pot tenir un sentit ple sense la participació dels pares i les mares. Aquestes dues confluències, increment de la Junta, i la seva qualificació i ganes de treballar, i la predisposició per part del Centre, han permès que la situació d'un cert estancament en el que estava l'Escola en aquest sentit, pogués evolucionar positivament.

No n'hi ha prou, però, amb bones intencions, amb quantitat de persones i amb declaracions de disponibilitat. Calen fets concrets, en situacions de treball reals i amb el desplegament dels projectes, resolent els conflictes que constantment apareixen al posar-se a treballar conjuntament. Des de la primera reunió que hi va haver entre la nova Junta i el Centre es va posar de manifest l'estil de treball que es volia portar a terme i es van començar a concretar coses reals, com el seguiment del tema del menjador, concretament el traspàs del servei a una empresa, o el seguiment conjunt de les activitats extraescolars, així com la confiança de que davant de qualsevol nova eventualitat es facilitarien els contactes necessaris per tal de poder-la fer avançar conjuntament.

Una de les premisses que marquen la direcció dels esdeveniments ve configurada sens dubte pel tema de la transmissió de la informació i per la claredat en les relacions. És a dir, per poder construir un nivell de confiança mútua, perquè realment es generi el sentiment de que es treballa conjuntament, que no es demana als pares i mares que participin quan als i a les mestres els interessa, cal entrar en una dinàmica de compartir la informació, anticipar-la sempre que es pugui, donar oportunitats per crear processos d'elaboració dels continguts derivats d'aquesta informació i, especialment, cal clarificar els nivells de relació en els que es mouran els esdeveniments.

Cal canviar els vells esquemes de les reserves, dels temors a les ingerències inoportunes, del si però no i del no però sí, per estructures més potents, més ajustades als projectes educatius que es defensen a les escoles. És cert que no tot el que es fa a l'Escola ha de passar pel consens amb les famílies, hi ha àmbits d'actuació pedagògica i de funcionament estructural que correspon a l'Equip de Mestres portar endavant amb total autonomia, encara que això no vol dir que no se'n pugui informar. De la mateixa manera, malgrat la bona entesa entre famílies i centre no necessàriament s'ha d'arribar sempre a conclusions idèntiques per aquells temes que es tracten. Les famílies, els pares i mares, l'Associació, tenen també, han de tenir, l'autonomia necessària com per poder portar a terme els seus propis processos de treball.

El que cal, però, és que hi hagi uns mínims, uns criteris de procediment, que malgrat els paral·lelismes, o malgrat les diferències, permetin oferir una imatge de l'Escola que sigui coherent i que posi de manifest que hi ha una voluntat de caminar plegats, sense estirabots ni suspicàcies. Això és fruit de la voluntat de respectar-se, d'acceptar-se, de donar-se temps per escoltar, de confiar en la bona voluntat dels altres i en la seva

capacitat d'iniciativa i de canvi. Per això és tan important establir un marc de relació en el que les actituds de caire positiu siguin la base per a construir-hi moltes altres coses.

Però, tot això que comentàvem ara, en quins aspectes concrets s'ha posat de manifest? En primer lloc ja comentàvem que des de principi de curs es van establir els contactes permanents entre representants de la Junta de l'Associació i membres de la direcció del Centre. Aquests contactes es van iniciar dins de les reunions que la Junta realitza mensualment, però ben aviat es va veure que aquestes trobades es donaven amb marges de temps massa amplis, davant de les necessitats que s'anaven generant, i ben aviat vàrem passar a trobar-nos més sovint, fins l'extrem de que hi ha hagut èpoques durant el curs que gairebé teníem una petita conversa diàriament. Aquesta proximitat ens ha facilitat molt les coses, les ha agilitat i ha permès donar a tot plegat un caire de major normalització.

Una de les primeres tasques en les que ens vàrem engrescar junts va ser l'elaboració d'un projecte per demanar oficialment persones que volen fer el servei social substitutori del servei militar. Havíem detectat un seguit de necessitats de l'escola que no estaven cobertes i vàrem pensar que aquesta podia ser una via per millorar aquesta situació. Va ser interessant aquesta elaboració perquè oficialment calia que la demanda sortís de l'Associació, i això ens va permetre col·laborar en la formulació del projecte, i començar a conèixer una mica millor quines eren les nostres possibilitats.

Sens dubte la coordinació de les activitats extraescolars organitzades per l'APMA han sigut un altre dels pilars de les relacions fructíferes, tant des de la vessant dels esports, com des de la de l'anglès, com la que darrerament s'ha fet de l'expressió corporal. Especialment, però, n'hi ha una que ens sembla que possiblement hagi sigut la base de moltes altres coses, l'elaboració d'una revista a l'escola, organitzada com activitat extraescolar, amb un grup de nens i nenes dels cursos més alts, ajudats per una monitora, i amb l'autofinançament cercat per l'Associació a partir de petites col·laboracions econòmiques d'empreses i comerços, lligats, o no, a la vida del Centre.

Aquesta revista ha sigut un èxit aclaparador perquè ha permès que tots els estaments de l'escola s'hi veiessin implicats, des dels propis nens i nenes que la realitzaven, els nens i nenes de les classes que hi presentaven les seves produccions, les mestres que també hi han incorporat coses, les informacions periòdiques de l'APMA, les aportacions dels pares i mares i d'altres col·laboradors docents, els membres de la Junta que venien a fotocopiar-la i muntar-la, etcètera, etcètera, ... Sens dubte és una eina de treball pedagògic i a la vegada un instrument de cohesió altament significatiu.

Després de posar en marxa aquesta revista es va continuar la tasca amb el treball d'una comissió, que ja funcionava d'altres cursos, la comissió de festes, en la que s'elabora el contingut de cadascuna de les festes que es realitzen a l'escola i es determinen les tasques a realitzar, prèviament i en el moment de la seva realització. En la valoració d'aquesta comissió s'ha vist que hi havia necessitat de clarificar un seguit d'aspectes i de cara al curs vinent així està previst fer-ho.

Però podríem dir que el plat fort del curs ha estat el tema del traspàs del servei de menjador a una empresa. Això es tenia clar com una necessitat a curt termini i enguany ens hi vàrem posar a treballar. Inicialment l'escola va informar a l'APMA d'aquest interès i es va veure que es compartia. Des de la direcció del Centre i especialment amb la persona responsable de coordinar el servei de menjador, que no

forma part del claustre, es van començar a fer les gestions per contactar amb diferents empreses.

D'aquests primers contactes van sorgir una sèrie de possibilitats i a partir d'aquest moment es va crear una comissió, formada per representants de l'Equip de Mestres, la coordinadora del menjador com a representant dels treballadors d'aquest servei, i representants de la Junta de l'Associació, per tal de que plegats acabéssim prenent la decisió de quina seria l'empresa, i en quines condicions, que es faria càrrec d'aquest servei pel curs 96/97.

La història d'aquesta comissió és llarga i complexa. El fet és que ben aviat ens vàrem trobar que el nivell d'informació sobre com havia funcionat fins aquell moment el menjador no era compartit de la mateixa manera per tots els membres de la comissió i això va portar a una llarga negociació per aclarir aquest funcionament. Es van donar moments tensos, moments en que semblava que no ens en sortiríem, però finalment va prevaler l'escolta, l'acceptació de criteris per part d'uns i dels altres que no estaven previstos inicialment i, poc a poc, es van anar traient conclusions que van portar a una decisió final que va tenir el gran valor de ser consensuada per tothom i, evidentment, acceptada de bon grat com la millor sortida en aquell moment.

D'aquest procés d'elaboració, concretament en el cas del menjador, però extensiblement a altres àmbits del treball realitzat conjuntament, n'hem sortit profundament enfortits com a col·lectiu donat que tenim la sensació d'haver avançat molt, i la satisfacció d'haver solucionat algunes diferències que es podien donar inicialment. Dels errors, dels conflictes, de les diferències, i sens dubte de la bona voluntat i l'esforç, poden construir-se projectes que millorin la qualitat de l'escolarització dels nens i nenes, així com la seva educació global.

Una de les accions que també va tenir molt d'èxit va ser la preparació conjunta del muntatge d'un estand a la fira de primavera de Martorell. Aquesta va ser una iniciativa de l'APMA per tal de donar a conèixer una mica més l'Escola i el seu funcionament pedagògic a la resta de la població, donat que una de les deficiències que es detecta respecte el nostre Centre és justament la manca d'informació del tipus de treball educatiu que s'hi realitza. Pensem que aquesta presentació pública durant la fira va tenir el seu impacte i esperem què, amb tota la resta de coses que anem realitzant, serveixin per donar una imatge més real del que és l'Escola Pública "Els Convents".

De fet, un dels grans avantatges amb els que ens trobem en l'actualitat és que entre l'Associació de Pares i Mares i l'Equip de Mestres hi ha una gran sintonia pel que fa als models pedagògics i educatius que es desenvolupen a l'Escola. Això ens dona una confiança mútua molt gran en allò que és el més essencial en la vida d'un Centre, el projecte de com ensenyar i educar als infants.

En una paraula, i tornant als punts que havíem deixat abans d'entrar en les explicacions més concretes de les tasques desenvolupades enguany, podríem parlar del concepte de transparència (informació, claredat i actitud positiva), com a base de l'establiment d'un procés de treball que després caldrà acabar d'arrodonir amb l'esforç quotidià, la pluja d'idees, la col·laboració, i, sens dubte, una manera de fer desinteressada que garanteixi l'ètica del saber estar i ser. De fet tot això ens condueix vers una idea cada vegada més estesa, complexa, malgrat tot poc parlada encara, però que no te perquè ser un somni irrealitzable, i podríem evocar ara l'oblidada idea

de l'utopia, en el sentit de fonamentar les condicions que facin possible la construcció de la comunitat educativa en la nostra escola, una comunitat en la que hi puguin participar totes aquelles persones que tenen alguna relació en l'educació dels nens i nenes que hi són escolaritzats i en la que hi prenguin part important les seves pròpies famílies.

Potser encara no som ni exemple ni model de res, donem per suposat que ens queda molt camí per recórrer, però si més no tenim la il·lusió, la satisfacció, de pensar i sentir que hem recorregut un camí nou plegats, que ens ha atorgat molta riquesa i que presumeix d'oferir moltes possibilitats futures.

Ana Gil (APMA) i Carles Parellada (Equip de Mestres), CEIP Els Convents de Martorell
Martorell, 3 de juliol de 1996

Trobada Escola d'estiu Baix Llobregat Nord: L'escola i les famílies
Coordina: Mª Àngels Recasens (Assistent Social, EAP)
L'acolliment individual: entrevistes i seguiment (Àngels, mestra)
EEE "Verge del Pontarró" de Martorell
Escola de pares i mares (Bibi i Montse, mestres)
CEIP "Taquígraf Garriga" d'Esparreguera